

Фінанси, облік, аудит та оподаткування Finance, accounting, audit and taxation

[DOI: 10.26565/2786-4995-2022-3-02](https://doi.org/10.26565/2786-4995-2022-3-02)

УДК 336.1

Борис Самородов

доктор економічних наук, професор,
ННІ «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: samorodov@karazin.ua;
ORCID ID: 0000-0002-5267-1178

Роман Галич

кандидат юридичних наук, доцент,
ННІ «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна,
e-mail: r.v.galych@karazin.ua;
ORCID ID: 0000-0001-7958-8174

Олексій Мірошник

к.е.н., доцент, ННІ «Каразінський банківський інститут»
Харківського національного університету імені В. Н. Каразіна,
майдан Свободи, 4, Харків, 61022, Україна;
e-mail: a.miroshnik84@gmail.com;
ORCID ID: 0000-0002-9220-9877

ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ БЮДЖЕТНОЇ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ В УМОВАХ КРИЗИ ЧЕРЕЗ ПОСИЛЕННЯ ФІСКАЛЬНОЇ СТІЙКОСТІ

Анотація. Для забезпечення сталого економічного зростання Україна, як і багато інших країн світу, ставить головним завданням проведення комплексної соціально-економічної реформи. При цьому фактори, які перешкоджають ефективності її здійснення, становлять загрозу фінансовій безпеці через втрату стійкості її складових. До таких поліаспектних факторів варто віднести поширення процесів глобалізації і цифровізації, які поряд з новими можливостями створюють нові виклики і загрози, що, в свою чергу, вимагає надійного економічного фундаменту та підтримку фінансової стабільності, формування централізованих фондів і залучення довгострокових фінансових ресурсів. Важливим інструментом, поряд з іншими, є бюджетна політика, яка поєднує регулювальну та фіскальну функції організації бюджетного процесу, оптимально і безперервно через бюджетні видатки підтримує створення ресурсу для нівелювання загроз і розвитку економіки, а індикатором її ефективності виступає бюджетна безпека. Отже, невирішеність проблемних питань забезпечення бюджетної безпеки, як стратегічного напрямку фінансової безпеки, у взаємозв'язку та взаємовпливі з фіскальною стійкістю зумовили вибір теми дослідження, її мету і завдання. Віддаючи належне внеску вчених, слід відмітити, що питання удосконалення забезпечення бюджетної безпеки в частині врахування впливу на неї фіскальної стійкості потребують подальших досліджень.

Об'єктом дослідження є процес забезпечення бюджетної безпеки. Предмет дослідження – теоретичні, методичні та прикладні аспекти фіскальної стійкості як чинника впливу на бюджетну безпеку. Метою і завданням дослідження є узагальнення та систематизація теоретичних засад і методичних підходів забезпечення бюджетної безпеки, оцінювання впливу та розробка пропозицій щодо зміцнення бюджетної безпеки за рахунок удосконалення бюджетної і фіскальної політики, посилення фіскальної стійкості. Для досягнення поставленої мети, в дослідженні реалізовано завдання: узагальнено теоретичні засади бюджетної безпеки; охарактеризовано роль і значення фіскальної політики і фіскальної стійкості у забезпеченні бюджетної безпеки; здійснено діагностику стану бюджетної безпеки України; проаналізовано рівень фіскальної стійкості та оцінити її вплив на бюджетну безпеку України; розроблено практичні рекомендації для зміцнення бюджетної безпеки через посилення фіскальної стійкості.

Ключові слова: бюджетна безпека, фіскальна політика, фіскальна безпека, державний борг, фіскальна стійкість, фіскальний розрив.

Формули: 1; табл.: 5, бібл.: 20

Вступ. Для забезпечення сталого економічного зростання Україна, як і багато інших країн світу, ставить головним завдання проведення комплексної соціально-економічної реформи. При цьому фактори, які перешкоджають ефективності її здійснення, становлять загрозу фінансовій безпеці через втрату стійкості її складових. До таких поліаспектних факторів варто віднести поширення процесів глобалізації і цифровізації, які поряд з новими можливостями створюють нові виклики і загрози, що, в свою чергу, вимагає надійного економічного фундаменту та підтримку фінансової стабільності, формування централізованих фондів і залучення довгострокових фінансових ресурсів. Важливим інструментом, поряд з іншими, є бюджетна політика, яка поєднує регульовальну та фіскальну функції організації бюджетного процесу, оптимально і безперервно через бюджетні видатки підтримує створення ресурсу для нівелювання загроз і розвитку економіки, а індикатором її ефективності виступає бюджетна безпека. Отже, невирішеність проблемних питань забезпечення бюджетної безпеки, як стратегічного напрямку фінансової безпеки, у взаємозв'язку та взаємовпливі з фіскальною стійкістю зумовили вибір теми дослідження, її мету і завдання.

Аналіз досліджень та постановка завдання. Теоретико-методологічним засадам забезпечення фінансової безпеки, в тому числі бюджетної безпеки як її структурної складової, присвячені наукові праці вітчизняних і закордонних вчених, зокрема, О. Барановського, О. Баранецької, І. Бабеця, В. Білоуса, З. Варналія, С. Глазьева, К. Ерроу, О. Колісника, С. Кузнецової, Дж. Стігліца, С. Фішера та інших, Р. Пероті, А. Торнел, Р. Хауссман, П. Хеллер та інші. Віддаючи належне внеску вчених, слід відмітити, що питання удосконалення забезпечення бюджетної безпеки в частині врахування впливу на неї фіскальної стійкості потребують подальших досліджень.

Метою дослідження є узагальнення та систематизація теоретичних засад і методичних підходів забезпечення бюджетної безпеки, оцінювання впливу та розробка пропозицій щодо зміцнення бюджетної безпеки за рахунок удосконалення бюджетної і фіскальної політики, посилення фіскальної стійкості.

Для досягнення поставленої мети, визначені такі завдання:

- узагальнити теоретичні засади бюджетної безпеки;
- охарактеризувати роль і значення фіскальної політики і фіскальної стійкості у забезпеченні бюджетної безпеки;
- здійснити діагностику стану бюджетної безпеки України;
- проаналізувати рівень фіскальної стійкості та оцінити її вплив на бюджетну безпеку України;
- розробити практичні рекомендації для зміцнення бюджетної безпеки через посилення фіскальної стійкості.

Результати дослідження. Бюджетна безпека є важливою складовою фінансової безпеки держави. Від ступеня її забезпечення залежить досягнення фінансового благополуччя суспільства, конкурентоспроможність економіки та національна безпека держави. Нова реальність фінансової безпеки зумовлена ризиками, які пов'язані з глобальними процесами, по-перше, політичною напруженістю внаслідок незадоволеності станом економічних перетворень і політичною нестабільністю на фоні зростання інформаційної відкритості, мобільності та політичної активності, проявом чого стає поширення протестного руху проти урядової політики. По-друге, ризики пов'язані зі зростанням стратифікації суспільства і неспроможністю урядів подолати бідність і забезпечити високі стандарти якості життя внаслідок хронічного дефіциту бюджету та зростання державного боргу. По-третє, ризики монопольного використання технологічних і фінансових інновацій та новітніх цифрових технологій, цифровізації економіки і фінансової сфери з одночасним зростанням вразливості до збоїв і кіберзагроз.

Критичний аналіз наукової дискусії дозволів сформувати авторське тлумачення поняття «бюджетна безпека»: синтетична категорія економіки, теорії фінансів і політології, яка пов'язана з поняттями економічної і фінансової безпеки як їх підґрунтя та матеріальної основи, фінансової і бюджетної політик як одного з механізмів і індикатора їх реалізації, економічного пресингу і фінансової стійкості як системи забезпечення протидії викликам і загрозам з метою збереження національних інтересів, зміцнення економічної незалежності і фінансової стабільності, сталого соціально-економічного розвитку.

Для повноти розкриття характеристикних особливостей бюджетної безпеки доцільно враховувати компоненти бюджетної політики (політика в області доходів і витрат, боргова політика, бюджетний ризик-менеджмент) і сукупність чинників і політичних, економічних, техногенних, екологічних, конкурентних та інших загроз

Концепція фіскальної стійкості пов'язана з фіскальною політикою і динамікою державного боргу. На нашу думку, фіскальна стійкість – це політика, яка відповідно до чинного законодавства і політичних рішень визначає еволюцію податкових і витратних співвідношень, дозволяє не втручатись в податкову систему і модель витрат для попередження накопичення боргу в довгостроковому періоді.

Цілком очевидно, що практично всі сфери національної економіки маргінальні під впливом екзогенних і ендегенних загроз і деструктивних макроекономічних процесів, які привносять високий ступінь невизначеності і непередбачувані наслідки. В свою чергу, це вимагає вжиття заходів зміцнення фінансової стабільності і забезпечення стійкої динаміки економічного зростання як на галузевому і регіональному рівнях, так і країни в цілому. Надійне підґрунтя бюджетної безпеки держави формують дохідна частина бюджету і програмне-цільове бюджетування у вимірах ієрархії та взаємозв'язку реалізації загальнодержавних і регіональних стратегічних цілей, місії та завдань фінансової безпеки, а також цілей економічних суб'єктів, що досягається завдяки побудові раціональної адміністративної структури управління бюджетним процесом.

Здійснимо оцінку фіскальної стійкості за методичним підходом Європейської комісії [1], формалізацію основних індикаторів якого надано в табл. 1

Таблиця 1

Основні індикатори фіскальної стійкості Європейської комісії

№	Індикатор	Формула розрахунку
1	Короткострокові завдання оцінюються за допомогою індикатора S0 (раннє виявлення «фіскального стресу»)	Одинадцять показників, що охоплюють основні джерела макроекономічних дисбалансів: трирічне ковзне середнє поточного рахунку платіжного балансу у відсотках до ВВП з пороговими значеннями 6 і -4%; чиста міжнародна інвестиційна позиція як відсоток від ВВП з граничним значенням -35%; п'ятирічне процентна зміна частки ринку експорту з граничним значенням -6%; - трирічне процентна зміна номінальної вартості праці на одиницю продукції з пороговими значеннями 9% для країн єврозони і 12% для країн, що не входять в єврозону; трирічне процентна зміна реального ефективного обмінного курсу на основі дефляторів СІПЦ і ІСЦ порівняно з іншими промисловими країнами (кількість країн - 41) з граничними значеннями - / 5% для країн єврозони і - / 11% для країн, що не входять в єврозону; борг приватного сектора (консолідований) в відсотках від ВВП з граничним значенням 133%; потік кредитів приватного сектора у відсотках від ВВП з граничним значенням 15%; зміна цін на житло в річному обчисленні з урахуванням дефлятора споживання Євростату, порогове значення дорівнює 6%; загальний борг державного сектора в процентах від ВВП з граничним значенням 60%; - трирічне ковзне середнє значення рівня безробіття з граничним значенням 10%; зміна в сукупних зобов'язаннях фінансового сектора в річному численні з граничним значенням 16,5% .

2	Середньострокові завдання оцінюються на основі модифікованого індикатора S1 («фіскальний розрив»)	Кількісна оцінка необхідної бюджетної коригування для досягнення 60% порогового значення державного боргу 2030 г. Для оцінки використовуються наступні значення індикатора: - якщо значення менше нуля, країні присвоюється низький рівень ризику; - якщо значення знаходиться між 0 і 3 (що вимагає структурного коректування первинного балансу до 0,5 п.п. ВВП на рік до 2020 р), присвоюється середній рівень ризику; - якщо значення більше 3 (що означає необхідність у структурній коригування більш ніж 0,5 п.п. ВВП на рік), присвоюється високий рівень ризику
3	Довгострокові проблеми оцінюються за допомогою індикатора S2 (фіскальні ризики, пов'язані зі старінням населення)	Показує коригування поточного структурного первинного балансу, необхідну для відповідності міжчасового бюджетного обмеження нескінченного горизонту, коли поточні і майбутні урядові доходи, включаючи державний борг, відповідають майбутнім витратам, в тому числі додатковим витрат, які пов'язані зі старінням населення. Для оцінки використовуються наступні значення індикатора: - якщо значення індикатора менше 2, то присвоюється низький ризик; - якщо значення знаходиться між 2 і 6, то присвоюється середній ризик; - якщо значення більше ніж 6, то присвоюється високий ризик.

Джерело: розроблено автором на основі джерел [1; 2]

Індикатор фіскального розриву S1 є показником фіскальної стійкості і визначає процентне збільшення доходів уряду або скорочення його видатків, необхідних для балансування державних фінансів у довгостроковому періоді. Він ґрунтується на прогнозах економічного зростання, процентних ставок і сальдо бюджету [2]. Початкові дані для розрахунку для обраного аналізованого періоду 2009-2023 рр. надано в табл.2

Таблиця 2

Дані дослідження

Показник	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	2022	2023
Валовий борг, % ВВП	79,1	80,9	17,8	60,9	50,3	68	64,6	60	55
Частка боргу, номінована в іноземній валюті, %	64,3%	64,2%	64,4%	58,0%	59,5%	59,5%	59,5%	59,5%	59,5%
Курс долара США	24	27,19	28,07	27,46	28,95	27,0	28,9	28,6	31,0
Індекс зростання курсу долара США до попереднього року	1,522	1,133	1,032	0,978	1,054	0,931	1,061	1,010	0,923
Номінального ВВП	1979458	2383182	2982920	3558706	3974564	3835,4543	4505,9	5089,4	5689,7
Індекс номінального ВВП до попереднього року	1,263	1,204	1,252	1,193	1,117	0,965	1,175	1,129	1,118
Середня ставка обслуговування державного боргу, % річних	7,75	7,35	6,5	7	7,3	7,4	8,6	7,2	7,2
Середня ставка обслуговування державного боргу, в форматі індексу	1,0775	1,0735	1,065	1,07	1,073	1,074	1,086	1,072	1,072

За результатами розрахунків індикатору фіскального розриву S1 для України (табл. 3) маємо для періоду, 2015-2019 рр. – 5,91% ВВП, 2019-2023 рр. – -1,08% ВВП.

Таблиця 3

Розрахункові значення індикатору фіскального розриву S1 для України

Показник	Періоди		
	2009-2013 рр.	2014-2019 рр.	2019-2023 рр.
Рік початку фіскального коригування	2009	2014	2019
Кількість років фіскального коригування	5	6	5
Бажаний рівень боргу на кінець періоду, % ВВП	60	60	55
Знаменник компонентів:	7,857	9,853	7,895
А (стартова обтяжливність боргу), % ВВП	2,9397	3,8978	-0,581
Б (доступність цільового рівня боргу), % ВВП	-0,687	2,01979	-0,477
С (податкова політика), % ВВП	0,007025	-0,002	-0,028
Фіскальний розрив (А+Б), % ВВП	2,252	5,918	-1,058
Фіскальний розрив (А+Б+С), % ВВП	2,259	5,916	-1,085
Рівень фіскального ризику	середній	високий	низький
Щорічний обсяг фіскального коригування (А+Б)	0,452	0,986	-
Щорічний обсяг фіскального коригування (А+Б+С)	0,452-	0,986	-

Created by the authors [3]

Позитивні значення компоненти А в перших двох періодах 2,94% ВВП і 3,898% ВВП свідчать про несприятливі макроекономічними умовами для обслуговування, натомість у 2019-2023 рр. від'ємне значення (-0,581% ВВП) умови обслуговування боргу поступово стають більш сприятливі. Позитивне значення компоненти Б (2,02% ВВП) вказує на додаткове структурне навантаження на державні фінанси для зменшення (наближення) величини державного боргу до безпечного цільового рівня (60%) і, таким чином, підвищення фінансової стійкості держави. Фіскальна політика, починаючи з 2014 р., позитивно впливає на фіскальний розрив.

Зменшення (+) або зростання (-) дохідної частини бюджету зумовлене дією змін фіскального законодавства (податкових ставок, розширенням бази оподаткування, удосконаленням адміністрування податків тощо), а зменшення (до 0,02% ВВП) у 2015-2017 рр. відбулось внаслідок військових дій на Сході, у 2020 р. (0,03 % ВВП) – коронавірусної інфекції.

Результати показують, що протягом 2009-2013 рр. рівень фіскального ризику був середній, що передбачає коректування первинного балансу до 0,5 п.п. на рік до 2013 р., а саме на 0,452% ВВП. Натомість у 2014-2019 рр. ризик був високим, що передбачає коректування первинного балансу більш ніж 0,5 п.п. на рік до 2019 р., а саме на 0,986% ВВП.

Компоненти індексу поточної обтяжливості обслуговування боргу (рис. 2.2) свідчать, що найістотніше погіршення обслуговування боргу відбулось у 2014-2015 рр. під час економічної кризи. Це стало слідством фіскального домінування (підпорядкування монетарної політики поточним цілям і задачам фіскальної політики). Уряд через випуск і продаж ОВДП фінансував вирішення низки проблеми (погашення заборгованості з ПДВ, збільшення статутного капіталу банків, капіталізацію НАК «Нафтогаз», соціальні виплати тощо). Така «прихована» емісія спричинила накопичення дисбалансів, які реалізувалися протягом кризи 2014-2015 рр.

Таким чином, індикатор фіскального розриву України засвідчує високий ступінь нестійкості державних фінансів у середньостроковій перспективі. Джерелами дестабілізації

є високий рівень державного боргу, зниження економічного потенціалу, високі витратами на оборону і соціальне забезпечення тощо.

Для визначення впливу фіскальної стійкості на бюджетну безпеку розрахуємо індекс фіскальної вразливості, що дозволяє оцінити фіскальну ситуацію в країні, узагальнюючи обрані фіскальні показники, оцінити ступінь відхилення від «історичних стандартів», які виражені як середні 10-річні значення [4]. Відповідно до методології фіскальні показники поділяються на: 1) ключові фіскальні змінні; 2) довгострокові фіскальні тенденції; 3) показники управління (табл. 4).

Таблиця 4

Показники, що використовуються для обчислення індексу фіскальної вразливості

Показники	Субіндекси
Співвідношення ставки обслуговування державного боргу і темпу приросту номінального ВВП	Ключові фіскальні показники (F1)
Валовий борг, % ВВП	
Структурний первинний баланс, % ВВП	
Короткострокові боргові зобов'язання/Загальний борг	Показники управління(F2)
Частка боргу в національній валюті, % від ВВП	
Частка боргу в іноземних валютах, % від ВВП	
Зовнішній борг / Валовий борг	
Загальний коефіцієнт народжуваності	Довгострокові фіскальні тенденції (F3)
Довгострокові прогнози зміни державних витрат на охорону здоров'я, % ВВП	
Довгострокові прогнози зміни державних пенсійних витрат, % ВВП	
Показник старіння нації	

Джерело: [4]

Перша група показників відображає сумісність динаміки державного боргу з фіскальною стійкістю, друга – оцінює наскільки довгострокові економічні виклики, пов'язані з демографічною ситуацією, впливають на прогнозовані фіскальні змінні та на платоспроможність/стійкість, а показники управління оцінюють структуру державних активів і пасивів, її вплив на збільшення чи зменшення ризику рефінансування. Враховуючи обмеженість та відсутність даних, було розраховано лише дві групи показників, а саме ключові фіскальні показники (F1) та показники управління (F2), що дозволило визначити індекс фіскальної вразливості як середнє арифметичне (табл. 5).

Таблиця 5

Розрахункові показники індексу фіскальної вразливості на інтегрального показника бюджетної безпеки протягом 2009-2020 рр.

Показники	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Ключові фіскальні показники (F1)	4,7	1,1	0,61	2,8	3,2	7,1	9,1	8,8	1,2	6,2	7,7	8,5
Показники управління (F2)	7,7	8,5	9,2	9,2	2,2	0,6	5,5	4,6	5,2	4,2	1,2	1,8
Індекс фіскальної вразливості	6,2	4,8	4,9	6	2,7	3,85	7,3	6,7	3,2	5,2	4,45	5,15
Інтегральний показник бюджетної безпеки (Budget_security)	59,6	56,9	67,1	57,8	57,6	55,8	64,3	61,8	63,8	54,8	55,5	42,1

Джерело: розроблено авторами

Одержані значення показників індексу фіскальної вразливості вказують на «високий» рівень вразливості якщо близькі до 10, «нормальний» - якщо близькі до 5. Аналіз субіндексів фіскальної вразливості свідчить про наявні проблеми з управлінням структурою державного боргу та підвищенням ризиковості протягом 2009-2012 рр., що було пов'язано із збільшенням частки короткострокових боргових зобов'язань (на 37,6%) та зростанням частки боргу в національній валюті (на 35%). У 2014-2016 рр. підчас економічної кризи відбулося зростання валового боргу на 75% та збільшення навантаження на його обслуговуванні, що підвищило ступінь фіскальної вразливості. В 2019-2020 рр. спостерігалась висхідна тенденція показників валового боргу по відношенню до ВВП (50,3% у 2019 р. і 68% у 2020 р.), що разом із сповільненням темпів приросту ВВП (більш ніж на 40%), а також змінами у структурному первинному балансі, зростанням видаткової його частини, призвели до збільшення субіндексу F1, значення якого в цій період становили вище середнього рівня та свідчили про підвищення фіскальної вразливості.

У 2020 р. відбулося зменшення рівня ВВП, доходів бюджету та збільшення бюджетних видатків на соціальні потреби, що зумовлені більшою мірою каронакризою. Проте більш детально вплив цих факторів можна спостерігати при розрахунку субіндексу F3, що відображає довгострокові фіскальні тенденції.

Враховуючи мету дослідження, а саме визначення впливу фіскальних змінних, що характеризують фіскальну стійкість, на бюджетну безпеку, було розраховано рівень бюджетної безпеки за 4 індикаторами за період з 2009 по 2020 роки [5]. Значення індикаторів стану бюджетної безпеки України за 2009-2020 рр. узагальнено в табл. Б.4., а їх нормовані значення у табл. Б.5 Додатку Б. Отримані нормовані значення індикаторів було скориговано на вагові коефіцієнти для розрахунку інтегрального показника рівня бюджетної безпеки, результати розрахунків відображено у табл. Б.5. Залежність між рівнем бюджетної безпеки та показниками фіскальної стійкості, а саме субіндексами фіскальної вразливості (F1, F2) та індексом фіскальної стійкості на середньостроковий період (S1), визначено шляхом побудови багатофакторної регресійної моделі:

$$I_{\text{ББ}} = 48,02 + 1,85 * S_1 + 1,11 * F2 - 0,49 * F1 \quad (1)$$

де, $I_{\text{ББ}}$ - інтегральний показник бюджетної безпеки, S_1 - індикатор фіскальних розривів, а F2, F1- субіндекси фіскальної вразливості.

Відповідно до отриманих розрахунків модель є адекватною, про що свідчить значення коефіцієнта детермінації ($R^2=0,71$), значення нормованого R-квадрату ($R^2_{\text{adj}}=0,60$), значимий F-критерій, а параметри моделі є статистично значимими на 1 % та 5 % рівнях значущості крім показника F1, який є незначимим. За результатами можна зробити такі висновки: 1) варіація рівня бюджетної безпеки України протягом 2009-2020 рр. на 71 % пояснюється зміною показників фіскальної стійкості; 2) існує пряма залежність між рівнем бюджетної безпеки і фіскальною стійкістю, а саме при збільшенні на 1 п.п. як індикатора фіскальних розривів, так і субіндекса фіскальної вразливості рівень бюджетної безпеки збільшується на 1,85 п.п. та 1,11 п.п. відповідно. Зростання показника S_1 свідчить про збільшення доходів або скорочення видатків уряду, необхідних для балансування державних фінансів, що в свою чергу призводить до зростання рівня бюджетної безпеки. Зростання показника F2 до «нормального» рівня фіскальної вразливості також підвищує рівень бюджетної безпеки.

За прагматичним підходом фіскальна стійкість передбачає стабільність і гнучкість фіскальних правил (боргових, балансу бюджету, структурного балансу, витрат і доходів), які визначають довгострокові обмеження, слугують орієнтирами і стимулами для бюджетної і фіскальної політики. Їх упровадження дозволяє підвищити фіскальну відповідальність уряду,

здійснювати цілеспрямований регулюючий вплив на формування і контроль за виконанням державного бюджету як запоруки бюджетної безпеки.

До цілей оптимізації фіскальної політики в контексті забезпечення бюджетної безпеки поряд, зокрема, з такими заходами, як ефективне використання регуляторного потенціалу для мобілізації доходів до бюджету, підвищення фіскальної ефективності податкової системи через систему важелів для поживлення економічної активності, реформування бюджетної системи для забезпечення ефективності здійснюваних видатків, системного управління державним боргом, пандемія зумовила необхідність нових підходів фіскальної політики, правил і стимулювання залежно від динаміки її поширення та адаптивного реагування на фази економічного циклу.

Пандемія показала, що антикризові заходи збільшили бюджетні витрати (в деяких країнах вони досягли до 4% ВВП), що може зумовити зростання ризику збільшення державного боргу і втрати ним стійкості. В системі таких заходів активізовано фіскальні стимули, як композицію фіскальних норм і правил, що адаптивно і гнучко забезпечують фіскальну ефективність при мінімальній дискримінації економічних інтересів суб'єктів економічних відносин і збереженні довіри до фіскальних органів і держави в цілому.

Проведений компаративний аналіз досвіду антикризових заходів в частині фіскальних стимулів показав, що країни світу впроваджують і корегують їх пакети залежно від фаз активності коронавірусу. Єдність підходів спостерігається в такому: 1) підтримка малого і середнього бізнесу – пільгове кредитування (Таїланд [6]), списання податкового боргу, який не перевищує 3060 грн, короткострокове звільнення від сплати єдиного податку, відстрочення погашення податкового боргу платників податків (фізичних осіб) (Україна [7]); 2) податкові пільги і трансфери працевлаштування, працівникам, студентам (США [8], Канада), одноразова матеріальна допомога громадянам, одноразова матеріальна допомога бізнесу для збереження робочих місць, одноразова компенсація бізнесу для сплати ЄСВ за найманих працівників (Україна [9, 10]), відмова від вимоги або скорочення зборів на соціальне забезпечення (Греція, Іспанія); 3) державна підтримка окремих галузей, які мають значну частку в структурі ВВП, зокрема, туристичної (Таїланд), звільнення від ПДВ сфери послуг на необмежений час і повне відшкодування для підприємств, які забезпечують захист і локалізацію пандемії (Китай [11]), звільнення від ПДВ лікарських засобів і медичного обладнання, необхідного для боротьби з пандемією (Україна), прискорення повернення, спрощення в підвищення порогу ПДВ (Колумбія, Корея, Нова Зеландія); 4) податок на підприємницьку діяльність – наприклад, зменшення до 10% (проти 25%) на 2020-2022 рр. (Чилі), збільшення ліміту доходу для єдиного податку (Україна), відтермінування (країни ЄС [12]); 5) підтримка інвестицій – нульова ставка податку на 10 років для нових інвестицій або зменшення до 15% (проти 24%) на 15 років для компаній з основними фондами більше 114 млн дол. США, фіскальні пільги для стартапів протягом 3 років після створення (Малайзія [13]), продовження інвестиційного податкового кредиту на 2 роки і податкового кредиту на виробництво на рік для інвестицій в екологічно чисту енергію та енергоефективність (США); 6) кредитування доступного житла – мінімальна кредитна ставка 4% для податкової пільги на житло громадянам з низьким доходом (США), відтермінування виплати процентів за заборгованістю по іпотеці (Іспанія); 7) податкові кредити та знижки для нових ринків, медичного страхування, працевлаштування (США); 8) податок на землю і нерухомість – короткострокове відтермінування сплати (Україна); 9) зміна термінів подачі податкових декларацій (Китай), продовження термінів подання фінансової звітності (Україна); 10) призупинення фіскальних перевірок і відкладення податкових реформ (Канада, Великобританія, Польща [14]).

Прийнятий в Україні пакет фіскальних стимулів [7] є пакетом екстреного реагування, орієнтований переважно на стримання і пом'якшення впливу пандемії. На нашу думку, він може бути доповнений: 1) тимчасовою зміною правил амортизації протягом 2021-2022 рр., а

саме 100% амортизація вартості активів в тому році, в якому вони були придбані або 50% на рік, коли починається використання активу, 100% амортизація нематеріальних активів; 2) розробки схеми збереження кадрів, повернення звільнених працівників на умовах неповного робочого дня і створення нових робочих місць для молодих працівників за рахунок податкових пільг і субсидій на заробітну плату; 3) підтримка домогосподарств, розширюючи терміни дії грошових трансферів, поширюючи їх на працюючих в неформальній економіці і самозайнятих осіб, які постраждали внаслідок пандемії; 4) розширення пільгового податкового режиму для стимулювання інвестицій і реформування охорони здоров'я; 5) підтримка цифрової економіки шляхом 50% звільненням від податку на прибуток протягом трьох років для компаній, які впроваджують цифрові технології і розробляють програмне забезпечення в напрямку штучного інтелекту, аналізу великих даних і машинного навчання. Це дозволить посилити ділову активність і забезпечити відновлення економіки України.

Розуміючи необхідність антикризових заходів подолання наслідків пандемії і забезпечення відновлення економіки України в постпандемічний період, для зміцнення бюджетної безпеки варто докласти зусилля на вирішення проблем, які набули хронічного характеру. Це в свою чергу повинно передбачити: досягнення збалансованої державної фінансової політики, у тому числі через формування ефективного фіскального простору і управління бюджетної безпеки; дотримання науково обгрунтованого і публічно правового підходу до підготовки і виконання бюджету; зміцнення бази доходів і зниження боргу домогосподарств; оптимізацію витрат державного бюджету і податкового навантаження; розвиток бюджетної і податкової децентралізації тощо.

Зауважимо, що варто на практиці реалізувати «золоте правило» державних фінансів через запровадження принципів фіскальної політики Кодексу податково-бюджетної стабільності з дотриманням принципів (прозорість, стійкість в реалізації політики, відповідальність, справедливість між поколіннями і ефективність) [15]. При цьому важливе неухильне дотримання фіскальних правил, що капітальні видатки повинні перевищувати дефіцит бюджету, збільшення поточних витрат обмежується середнім номінальним зростанням ВВП за попередні роки, обмеження не застосовуються у виняткових випадках (економічні кризи, техногенні катастрофи, війни тощо), встановлення середньострокових цільових показників боргу та визначення механізмів його коригування узгоджено до короткострокових орієнтирів здійснюваної політики, удосконалення інституційних механізмів дотримання фіскальних правил і механізмів моніторингу, стимулів і санкцій для забезпечення стабільності співвідношення боргу до ВВП на рівні менше 60%.

Отже, майже усі запропоновані удосконалення забезпечення бюджетної безпеки знаходяться у площині фіскальної політики держави, негайна реалізація яких дозволить удосконалити фіскальний простір і сформуванати фіскальну основу для постпандемічного відновлення національної економіки і зростання ВВП на середньострокову перспективу.

Спираючись на дослідження викликів і загроз фінансової безпеки в умовах цифрової економіки [16], обгрунтуємо потенційні можливості поліаспектного впливу цифрових технологій та фінансових інновацій на їх основі на бюджетну безпеку.

Так, викликом зі значним потенційним трансформаційним ефектом для бюджетної безпеки є криптовалюта, а саме перетворення заощаджень у високо ризиковані інвестиції через конвертацію фіатних грошей, формування нелегітимних фінансових потоків та їх використання в тіньовій економіці, що створює нові ризики і зменшує базу оподаткування і бюджетні надходження.

Не вдаючись в технічну сутність криптовалюти та проблеми відсутності єдності підходів її правової легалізації і визначення статусу, відмітимо в рамках предмету дослідження важливість питання обліку та оподаткування криптовалюти. Сьогодні для України можна вважати позитивним кроком прийняття Верховною радою в першому читанні

проекту Закону України «Про віртуальні активи» (доопрацьований у вересні 2020 р.) [17], де під віртуальним активом розуміється: «сукупність даних в електронній формі, яка має вартість та існує в системі обігу віртуальних активів. ... може бути як самостійним об'єктом цивільного обороту, так і посвідчувати майнові або немайнові права, зокрема, права вимоги на інші об'єкти цивільних прав». Таке визначення викликає багато запитань, адже він більше концентрує увагу інституційних і правових аспектах адміністрування ніж на фінансово-економічних, що не відповідає підходам інших країн і міжнародних фінансових організацій і певною мірою блокує впровадження віртуальних активів в Україні. Наприклад, ЄЦБ у Директиві ЄС №2018/843 від 30.05.2018 р. вважає, що це «цифрове представлення вартості, яке не належить та не гарантована центральним банком або іншим державним органом, законодавчо не визнається як валюта чи гроші, але приймається фізичними та юридичними особами як засіб обміну, може передаватися, зберігатися та торгуватися в електронному вигляді» [18]. Країнами світу вже напрацьовано підходи до стандартизації обліку криптовалюти та її оподаткування, зокрема, для майнерів, криптоінвесторів криптовалютних бірж, споживачів криптоактивів (США, Німеччина, Канада, Індія, Сінгапур, Південна Корея, Киргизстан та ін.). Це є свідченням напрацювань для трансформації національних податкових систем і податкового законодавства, нових підходів для здійснення податкового контролю і підвищення фінансової дисципліни в умовах цифрової економіки.

Вважаємо, що для України корисним може бути авторитетна позиція Ради з міжнародних стандартів бухгалтерського обліку (IASB) і Ради зі стандартів бухгалтерського обліку (AcSB), а також досвід Білорусії, яка розробила Національний стандарт бухгалтерського обліку та звітності «Цифрові знаки (токени)». Для розвитку цифрової економіки і криптоіндустрії Білорусія ввела фіскальні стимули, зокрема, до 2023 року не знімається податок на додану вартість і прибуток від майнінгу, створення, придбання, відчуження токенів. Такий підхід не суперечить світовій практиці, де поряд з ним стягується податок на приріст капіталу з операцій з обміну криптовалюта на звичайні гроші (США) і на багатство (Норвегія, Фінляндія, Німеччина), прибутковий податок на операції з купівлі-продажу криптовалюта (Австралія) і криптовалютні операції (Великобританія). Натомість у вітчизняних законопроектах внесення змін в Податковий кодекс пропозиції щодо оподаткування не можна вважати прийнятними через суперечливість сучасній міжнародній практиці.

Цифрові технології мають потенціал для управління державними фінансами і адміністрування податків. До таких технологій відносяться блокчейн і смарт-контракти на їх основі, штучний інтелект і машинне навчання, великі дані (Big Data). Вважаємо, що впровадження технології Big Data є новим етапом еволюційного розвитку вітчизняної система адміністрування податків, адже вона дозволяє відслідковувати і оподатковувати цифрову ділову активність в умовах стрімкого зростання обсягів транзакцій шляхом накопичення і обробки даних стосовно ПДВ, податків на товари і послуги для формування щоденних і місячних звітів, обміну ними в рамках правил розкриття інформації для підвищення прозорості оподаткування, виявлення тенденцій та здійснення прогностичного аналізу його моделей. Використання штучного інтелекту може стати основою нової стратегії оподаткування в частині управління фінансовими і репутаційними ризиками, підвищення ефективності та результативності.

Висновки. Бюджетна безпека – важлива складова фінансової безпеки, її фундамент та матеріальна основа. Забезпечення бюджетної безпеки є винятковою прерогативою держави в питаннях бюджетної політики і постійного моніторингу її рівня, реалізації фіскальних правил і стимулів. Проведене наукове дослідження дало змогу сформулювати низку висновків теоретико-методичного та практичного характеру, котрі забезпечили досягнення поставленої мети.

1. Теоретичне узагальнення наукової літератури стосовно сутності бюджетної безпеки дозволило визначити її характеристичних ознаки в умовах формування нової реальності фінансової безпеки, яка зумовлена певними ризиками. Виявлено суб'єктно-об'єктну сутність, предмет і завдання бюджетної безпеки, а критичний аналіз наукової дискусії дозволив сформулювати авторське тлумачення цього поняття, яке, на відміну від існуючих, підкреслює його синтетичну природу з позиції економіки, теорії фінансів і політології через взаємозв'язок понять економічної і фінансової безпеки, економічного пресингу і фінансової стійкості, економічної незалежності і фінансової стабільності. Узагальнено чинники та загрози бюджетної безпеки.

2. Охарактеризовано роль і значення фіскальної політики і фіскальної стійкості у забезпеченні бюджетної безпеки. Обґрунтовано авторську точку зору на фіскальну стійкість, спираючись на сутність, передумови і чинники створення фіскального простору і побудови фіскальної політики.

3. В роботі проведено діагностику стану бюджетної безпеки України через аналіз динаміки надходжень податків та зборів до державного бюджету в розрізі окремих платежів протягом 2017-2020 рр., здійснено оцінку бюджетної безпеки за індикативним підходом згідно Методичних рекомендацій щодо оцінки рівня економічної безпеки України. Критичне і незадовільне значення індикаторів дозволило дійти висновку, що наявні окремі загрози бюджетної безпеки можуть викликати системну кризу і дестабілізацію національної економіки.

4. Проаналізовано рівень фіскальної стійкості за методичним підходом Європейської комісії протягом 2014-2023 рр. шляхом розрахунку індикатора фіскального розриву України. Встановлено високий ступінь нестійкості державних фінансів у середньостроковій перспективі. Надано оцінку впливу фіскальної стійкості на бюджетну безпеку України, а саме: 1) варіація її рівня протягом 2014-2020 рр. на 71 % пояснюється зміною показників фіскальної стійкості, між рівнем якої та бюджетною безпекою є пряма залежність, тобто при збільшенні на 1 п.п. як індикатора фіскальних розривів, так і субіндекса фіскальної вразливості рівень бюджетної безпеки збільшується на 1,85 п.п. та 1,11 п.п. відповідно. Зростання індексу фіскальної стійкості S1 свідчить про збільшення доходів або скорочення видатків уряду, необхідних для балансування державних фінансів, що в свою чергу призводить до зростання рівня бюджетної безпеки. Зростання показника фіскальної вразливості F2 до «нормального» рівня також підвищує рівень бюджетної безпеки.

5. Результати компаративного аналізу антикризових заходів в частині впровадження фіскальних стимулів в умовах пандемії, показали їх гнучкості та адаптивності відповідно до фаз економічного циклу та динаміки її поширення. Розроблено рекомендації для доповнення пакету фіскальних стимулів зміцнення бюджетної безпеки України, зокрема, впровадження: змін до правил амортизації, збереження кадрів і створення нових робочих місць, підтримки домогосподарств, розширення пільгового податкового режиму для стимулювання інвестицій і реформування охорони здоров'я, підтримки цифрової економіки.

6. Обґрунтовано особливості цифрової трансформації і потенційні можливості цифрових технологій для управління державними фінансами та адміністрування податків. Доведено, що максимальний потенційний ефект на бюджетну безпеку має криптовалюта, враховуючи який доцільно стандартизувати підходи її обліку та оподаткування, спираючись на позитивний зарубіжний досвід. Наголошено на необхідності зваженого впровадження цифрових технологій для цілей оподаткування.

Підводячи підсумок, наголосимо, що забезпечення бюджетної безпеки потребує підтримки збалансованого зростання податкових надходжень, де важливе значення має фіскальна стійкість як пріоритет і основа фінансової політики, оптимізації системи державних запозичень і ефективного розподілу бюджетних ресурсів для своєчасного виконання державою своїх зобов'язань.

Список використаної літератури

1. European Commission. Fiscal Sustainability Report. 2012. URL: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-8_en.pdf. (дата звернення: 04.08.2022).
2. Пашкевич И. Мировой опыт оценки фискальных рисков. *Банковский вестник*. 2017. С. 58–63. URL: <https://www.nbrb.by/bv/articles/10373.pdf>. (дата звернення: 04.08.2022).
3. Державний бюджет України. Міністерство фінансів України : веб-сайт. URL: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/>. (дата звернення: 04.08.2022).
4. Baldacci, E., McHugh, J., Petrova, I. Measuring fiscal vulnerability and fiscal stress: a proposed set of indicators. IMF Working Paper, 2011. No. WP/11/94.
5. Методичні рекомендації щодо розрахунку рівня економічної безпеки України : наказ від 29.10.2013 р. № 1277. Міністерство економічного розвитку і торгівлі України. 2013. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text>. (дата звернення: 04.08.2022).
6. Thailand Issues New COVID-19 Stimulus Package to Accelerate Investments URL : <https://www.aseanbriefing.com/news/thailand-issues-new-covid-19-stimulus-package-to-accelerate-investments/>
7. Закон України «Про внесення змін до Податкового кодексу України та інших законів України щодо соціальної підтримки платників податків на період здійснення обмежувальних протиепідемічних заходів, введених з метою запобігання поширенню на території України на гострі респіраторні хвороби COVID-19, викликані коронавірусів SARS-CoV- 2» № 1072 –IX».
8. New coronavirus stimulus package contains some big tax items. URL: <https://www.accountingtoday.com/news/new-coronavirus-stimulus-package-contains-some-big-tax-items>. (дата звернення: 04.08.2022).
9. Закон України Про внесення змін до статті 28 Закону України "Про Державний бюджет України на 2020 рік". URL: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T201073.html. (дата звернення: 04.08.2022).
10. Боремся с коронавирусом: вторая попытка законодателя. URL: <https://i.factor.ua/journals/nibu/2020/april/issue-28/article-107824.html>. (дата звернення: 04.08.2022).
11. China announces tax relief measures to tackle coronavirus disruption. URL: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1kijn20mxcfyj/china-announces-tax-relief-measures-to-tackle-coronavirus-disruption/>. (дата звернення: 04.08.2022).
12. The initial fiscal policy responses of euro area countries to the COVID-19 crisis https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2021/html/ecb.ebart202101_03~c5595cd291.en.html (дата звернення: 04.08.2022).
13. Malaysia Proposes Tax Incentives in Covid-19 Stimulus Package. URL: <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/malaysia-proposes-tax-incentives-in-covid-19-stimulus-package>. (дата звернення: 04.08.2022).
14. Special Feature: Tax and fiscal policy responses to the COVID-19 crisis. URL: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/da2badac-en/index.html?itemId=/content/component/da2badac-en> (дата звернення: 04.08.2022).
15. Kopits G. Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament. IMF Working Paper, 2001, WP/01/145.
16. Пантелєєва Н.М. Фінансова безпека в умовах цифрової економіки: очікування і реальність. *Фінансовий простір*. 2020. № 2(38). С.22-37. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.2\(38\).2020.209289](https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209289)
17. Проект Закону України «Про віртуальні активи». URL: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110. (дата звернення: 04.08.2022).
18. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EU and 2013/36/EU. URL: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>. (дата звернення: 04.08.2022).
19. Самородов Б. В., Галич Р. В., Шевченко В. І., Данілець Д. Fiscal operations on the way of ensuring budget security of Ukraine in crisis 2022 Scientific journal "Public security and public order"; Mykolas Romeris university (Lithuania, Vilnius.). 2022. No. 29. URL: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/index>. (дата звернення: 04.08.2022).
20. Данілець Д. Галич Р. В. Вплив фіскальної стабільності на бюджетну безпеку держави. Матеріали Всеукраїнського конкурсу студентських наукових робіт URL: <https://cherkasy-unit.lnu.edu.ua/naukova-diialnist/>. (дата звернення: 04.08.2022).

Стаття надійшла до редакції 08.08.2022

Статтю рекомендовано до друку 07.09.2022

References

1. European Commission. Directorate-General for Economic and Financial Affairs. (2012). *Fiscal Sustainability Report 2012*. European Economy 8/2012. Retrieved from: http://ec.europa.eu/economy_finance/publications/european_economy/2012/pdf/ee-2012-8_en.pdf.
2. Pashkevich I. (2017). Mirovyy opyt otkeni fiscal riskov [World experience in assessing fiscal risks]. *Bankovskiy Vestnyk*, 3. 58–63. Retrieved from: <https://www.nbrb.by/bv/articles/10373.pdf> [in Ukrainian].
3. State budget of Ukraine. *Ministry of Finance of Ukraine: website*. Retrieved from: <https://index.minfin.com.ua/ua/finance/budget/gov/> [in Ukrainian].
4. Baldacci, E., McHugh, J., Petrova, I. (2011). Measuring fiscal vulnerability and fiscal stress: a proposed set of indicators. *IMF Working Paper*, WP/11/94. Retrieved from: <https://www.imf.org/en/Publications/WP/Issues/2016/12/31/Measuring-Fiscal-Vulnerability-and-Fiscal-Stress-A-Proposed-Set-of-Indicators-24815>
5. Metodichni rekomendatsii shchodo rozrakhunku ravnia ekonomichnoi bezpeky Ukrainy [Methodological recommendations for calculating the level of economic security of Ukraine]. (2013). Order dated 10/29/2013 №1277.

- Ministry of Economic Development and Trade of Ukraine. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/v1277731-13#Text> [in Ukrainian].
6. Falak Medina. (2021). Thailand Issues New COVID-19 Stimulus Package to Accelerate Investments. *ASEAN Briefing*. Retrieved from: <https://www.aseanbriefing.com/news/thailand-issues-new-covid-19-stimulus-package-to-accelerate-investments/>.
  7. Law of Ukraine On Amendments to the Tax Code of Ukraine and other laws of Ukraine regarding social support of taxpayers for the period of implementation of restrictive anti-epidemic measures introduced to prevent the spread of acute respiratory disease COVID-19, caused by SARS-CoV- 2. №1072- IX. (04.12.2020). *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1072-20#Text> [in Ukrainian].
  8. Michael Cohn. (December 21, 2020). New coronavirus stimulus package contains some big tax items. *Accounting Today*. Retrieved from: <https://www.accountingtoday.com/news/new-coronavirus-stimulus-package-contains-some-big-tax-items>.
  9. Law of Ukraine On Amendments to Article 28 of the Law of Ukraine “On the State Budget of Ukraine for 2020”. №1072- IX. (December 10, 2020). *Verkhovna Rada Ukrainy*. Retrieved from: http://search.ligazakon.ua/l_doc2.nsf/link1/T201073.html [in Ukrainian].
  10. Ambroziak N., Voitenko T., Pavlenko O., Ushakova L., Khmelevskiy I. (2020). Boremsia s koronavirusom: vtoroia porytko zakonodatelia [Fighting the coronavirus: the second demand of the legislator]. *NALOHY & BUKhUChET*, 28. Retrieved from: <https://i.factor.ua/journals/nibu/2020/april/issue-28/article-107824.html> [in Ukrainian].
  11. Lewis Lu. (2020). China announces tax relief measures to tackle coronavirus disruption. *International Tax Review*. Retrieved from: <https://www.internationaltaxreview.com/article/b1kjjn20mxcfyj/china-announces-tax-relief-measures-to-tackle-coronavirus-disruption>.
  12. Haroutunian S., Osterloh S., Sławińska K. (2021). The initial fiscal policy responses of euro area countries to the COVID-19 crisis. *European Central Bank*. Retrieved from: https://www.ecb.europa.eu/pub/economic-bulletin/articles/2021/html/ecb.ebart202101_03~c5595cd291.en.html.
  13. Hamza Ali. (2020). Malaysia Proposes Tax Incentives in Covid-19 Stimulus Package. *Bloomberg Tax*. Retrieved from: <https://news.bloombergtax.com/daily-tax-report-international/malaysia-proposes-tax-incentives-in-covid-19-stimulus-package>.
  14. OECD. (2020). Special Feature: Tax and fiscal policy responses to the COVID-19 crisis. Retrieved from: <https://www.oecd-ilibrary.org/sites/da2badac-en/index.html?itemId=/content/component/da2badac-en>.
  15. Kopits G. (2001). Fiscal Rules: Useful Policy Framework or Unnecessary Ornament. *IMF Working Paper*, WP/01/145.
  16. Panteleeva N.M. (2020). Finansova bezpeka v umovakh tsyfrovoy ekonomiky: ochikuvannia i realnist [Financial security in the digital economy: expectations and reality]. *Finansovyi prostir*, 2(38). 22-37. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.2\(38\).2020.209289](https://doi.org/10.18371/fp.2(38).2020.209289) [in Ukrainian].
  17. Draft Law of Ukraine "On Virtual Assets" Retrieved from: https://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=69110 [in Ukrainian].
  18. Directive (EU) 2018/843 of the European Parliament and of the Council of 30 May 2018 amending Directive (EU) 2015/849 on the prevention of the use of the financial system for the purposes of money laundering or terrorist financing, and amending Directives 2009/138/EU and 2013/36/EU Retrieved from: <https://eurlex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A32018L0843>.
  19. Samorodov B.V., Galich R.V., Shevchenko V.I., Danilets D. (2022) Fiscal operations on the way of ensuring budget security of Ukraine in crisis. *Public security and public order*, 29. 199-212. Retrieved from: <https://ojs.mruni.eu/ojs/vsvt/index> [in Ukrainian].
  20. Danilets D., Halych R.V. The influence of fiscal stability on the budgetary security of the state. Materials of the All-Ukrainian competition of student scientific works. Retrieved from: <https://cherkasy-unit.lnu.edu.ua/naukova-diialnist/> [in Ukrainian].

The article was received by the editors 08.08.2022

The article is recommended for printing 07.09.2022

Borys Samorodov

Doctor of Economics, Professor, V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine, e-mail: samorodov@karazin.ua; ORCID ID: 0000-0002-5267-1178

Roman Galych

Candidate of Law Sciences, Associate Professor, Educational and Scientific Institute "Karzinsky Banking Institute" V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine; e-mail: r.v.galych@karazin.ua; ORCID ID: 0000-0001-7958-8174

Oleksii Miroshnyk

Candidate of Economic Sciences, Associate Professor, Educational and Scientific Institute "Karzinsky Banking Institute" V.N. Karazin Kharkiv National University, 4, Svobody Sq., Kharkiv, 61022, Ukraine; e-mail: a.miroshnik84@gmail.com; ORCID ID: 0000-0002-9220-9877

**ENSURING THE BUDGET SECURITY OF UKRAINE DURING THE CRISIS
THROUGH STRENGTHENING OF FISCAL STABILITY**

Abstract. In order to ensure sustainable economic growth, Ukraine, like many other countries of the world, sets the main task of carrying out a comprehensive socio-economic reform. At the same time, factors that prevent the effectiveness of its implementation pose a threat to financial security due to the loss of stability of its components. Such multifaceted factors include the spread of globalization and digitalization processes, which, along with new opportunities, create new challenges and threats, which, in turn, require a reliable economic foundation and support for financial stability, the formation of centralized funds and the attraction of long-term financial resources. An important tool, along with others, is the budget policy, which combines the regulatory and fiscal functions of the organization of the budget process, optimally and continuously through budget expenditures supports the creation of a resource for the leveling of threats and the development of the economy, and the indicator of its effectiveness is budgetary security. Therefore, the unsolved problematic issues of ensuring budget security as a strategic direction of financial security, in the relationship and mutual influence with fiscal stability, determined the choice of the research topic, its purpose and tasks. the impact of fiscal stability on it requires further research. The object of the study is the process of ensuring budgetary security.

The subject of the research is theoretical, methodical and applied aspects of fiscal stability as a factor influencing budget security. The purpose and task of the study is to generalize and systematize the theoretical foundations and methodological approaches of ensuring budgetary security, impact assessment and development of proposals for strengthening budgetary security through the improvement of budgetary and fiscal policy, strengthening fiscal sustainability. To achieve the set goal, the research implemented the following tasks: generalized the theoretical principles of budget security; the role and significance of fiscal policy and fiscal sustainability in ensuring budget security are characterized; diagnosis of the state of budget security of Ukraine was carried out; the level of fiscal stability was analyzed and its impact on the budgetary security of Ukraine was assessed; practical recommendations have been developed to strengthen budget security through strengthening fiscal sustainability.

Keywords: *budget security, fiscal policy, fiscal security, public debt, fiscal sustainability, fiscal gap.*

JEL Classification: H 61.

Formulas: 1; tab.: 5, bibl.: 20